

Fortuna és a Sybillák jövődölése, első magyar sorskönyvek

Gécs Béla

Az emberiséget minden korban foglalkoztatta sorsuk alakulása. Fortuna a rómaiaknál a sorsnak és szerencsének istennője, minden váratlanak és kiszámíthatatlannak forrása. Kultuszának megalapítója Servius Tullius, aki egy rabszolganő fia léteire eljutott egészen a trónig. A rómaiak templomokat is emeltek Fortunának. Felfogásuk szerint az állam és a császár is Fortuna oltalma alatt áll. Az egyes testületeknek, családoknak, személyeknek és helyeknek is megvolt a maguk Fortunája. Fortunát leggyakrabban álló nőnek ábrázolták – sokszor sisakosan –, ki baljában bőségszarut, jobbában pedig evezőt tart, mely gyakran golyóra nehezedik.

Az ilyen ábrázolás régi, de a későbbi korokban is divott.

A középkorban is nagy tiszteletben állt. Külön Fortunája volt a szerencsének, így például: az aratóknak, nőknek, szűzeknek, egyénnek stb.

A könyvnyomtatás megjelenésével Nyugat-Európában sorra jelentek meg nyomtatásban a sorsvető könyvek. Olasz, francia, német mintára 1594-ben került kiadásra az első magyar sorsvetőkönyv.

Szabó Károly érdemes bibliográfusunk a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában őrzött 16. századbéli két csonka magyar nyomtatványt talált. Egyik a „Fortuna” című jóskönyv, a másik a „Sybillák jövődölése”

című sorsvetőkönyv. Mindkét nyomtatvány elnyűtt, hiányos példány, melynek címlapja és több lapja is hiányzik.

A „Fortuna” könyvnek csak címképe van, amely egy szárnyas földtekén egy lábbon álló Fortunát ábrázol. Szemei fátyollal bekötve, melynek végei, valamint felbomlott haja a levegőben lobognak. Két karján ugyancsak fátyolt lenget, melynek egyik végét bal kezébe fogja, másik vége pedig háta mögött a levegőben leng. Jobb kezével pénzt szór lefelé, testét redős bő ruha fedi, melyet derekán öv tart össze. Felette „Fortuna” felirat áll.

A nyomtatvány a társas mulatságul szolgáló szerencsekönyvek fajtájához tartozik.

A két legrégebbi magyar sorsvető könyv nyomtatási helye vitatott. Bártfa és Kolozsvár között oszlanak meg a vélemények. A „Fortuna” című jóskönyv, melynek előszavát „Klész Jacob” (Klész Jakab) írta, azzal az állítással, hogy „az sorsvetés avagy Szerencze könyvet egynéhány esztendővel ez előtt” nagy költséggel kinyomtatta Bártfán.

A „Fortuna” másik fametszetes címképe négyküllős szerencsekereket ábrázol, melynek közepén a Fortuna bekötött szemekkel, kiterjesztett karokkal, halfarkban végződő altesttel látható. A szerencsekereket felhőből kinyúló istenkéz forgatja.

A Fortuna címlapjának hasonmása

A Fortuna második címlapjának hasonmása

SYBILLA ERY
THREA Ó TÓDIC.

1. Iltenec nagy hála adással tartozol,
Hogy rövid nap ki vében ez világból,
Igaz eleget túrtél Nemzetűgideől,
Még flúnnec talám ottan irigyfegektől. -
Óda vagyon az, lállu vagy hozzá.
2. Haßzadnac nem léb te folha haßnára,
Senki tanaczat nem akarad fogadni,
Czak gorombafagban akarfi budofni.

A Fortuna V-ik Sybillájának
hasonmása

A másik magyar sorsvető-
könyv a „Sybillák jövődölése”,

Sybilla ókori jóslatgyűjtemé-
nye. Jóstevékenységére vonat-
kozó első híradás a Kr. e. 6.
századból származik, melyet az
idők folyamán gyűjtemények-
be foglaltak. A legismertebb
változat Dél-Itáliából, Szibillá-
tól származik. Ezt a hagyó-
mány szerint Traquinius Super-
bus római király vásárolta meg
az állam számára, és szentélyben
őrizték. A könyvek tartalmát
szigorúan titokban tartották,
s csak válságos időszakban
(háború, földrengés, járvány
stb.) tekintették meg erre kije-
lölt személyek. A könyvben
sokszor megtörtént eseménye-
ket írtak le jóslat formájában.
Részletesen írnak a világ eredet-
éről, a Noé előtti nemzedékek
sorsáról, a vízözönről, Jézus
életéről. Keresztény erkölcsi
szabályokat hirdettek. Megjő-
solták a világvégi csapásokat
és a végítéletet, melyet jelek

– az égen megjelenő kardok és
csapatok, vért izzadó sziklák
stb. – előznek meg. Felvillan-
tották egy jövődőlő boldog élet
reményét is. A Szibillák szájába
adott látomásszerű jóslatokat
Kr. u. a 3. századig keresztény
egyházi írók is idézik. A követ-
kező századtól kezdve azon-
ban lassan feledésbe merültek.

A „Sybillák jövődölése” és
a „Fortuna” többségben egy-
értelműen a Klösz bártfai
nyomdájának a terméke.
Sok nyitott kérdést – jelenlegi
ismeretek birtokában – meg-
nyugtató módon eldönteni
nem lehet. Az azonban csak-
nem bizonyosnak látszik, hogy
e kedvelt sorsvető könyv ma
ismert egy-egy kolozsvári és
bártfai, a 17. század elejéről
származó kiadását mindkét
nyomdában nem is egy kiadás
előzhette meg, és talán még
követte is.

KI A LEGJOBB MAGYAR NYOMDÁSZ?

2009-ben is megrendezésre került a „Ki a legjobb Magyar Nyomdász” szakmai verseny a www.magyar nyomdasz.hu szervezésében.

Idén is a megszokott tematika szerint zajlott a verseny. Hat forduló, egyenként 20 kérdés az alábbi témakörökben: szakmatörténet, color management, nyomdai előkészítés, digitális nyomtatás, nyomtatás, kötészet.

A szakmai versenyünket az idei évtől több nagy cég is támogatja, így a nyertesek már az erkölcsi győzelem mellett komoly díjazásban is részesülnek. Hasonlóan az elmúlt évekhez most is sok nyomda, főiskola csoport, baráti társaság indult nyomdai csapat kategóriában.

Egyéni induló 43 fő, csapatban pedig 22 fő (10 csapat). Idei versenyünk fődíját a colormangement.hu ajánlotta fel:

Egyéni: X-Rite HUEY monitorkalibráló eszköz
Nyomdai csapat: Nyomdai állapot -és minőségfel-
mérés, szaktanácsadás (150 000 Ft értékben)

Egyéni:

1. Molnár-Süle Andrea (109 pont)
2. Gansfus Andrea (107 pont)
3. Varga Veronika (96 pont)

Nyomdai csapat:

1. Veteránok (112 pont)
Remete Kornél, Szili József
2. HBPC (Pénzjegynyomda Zrt.) (110 pont)
Hausz Attila, Balikó László, Czifra Zoltán,
Dobrovits Ádám
3. Faksimile (105 pont)
Krizsán Ágnes, Prokai Piroska, Ficzer Adrienn

Minden résztvevőnek gratulálunk a kitartó munkához és az elért eredményekhez.

Ünnepélyes eredményhirdetés és díjátadás:
Printexpo 2009. szeptember 23-án, 14 órakor.

A verseny további díjazása: Az első három helyezett díszoklevelet kap a támogató cégek ajánlásával, valamint egy névre szóló emléklapet.

A következő cégek felajánlásaai megtekinthetők
weboldalunkon:

PNYME, Kner Nyomdaipari Múzeum, Kiscelli Múzeum, szoftver.hu, Színpatikusok, Pollák Szoftver Stúdió, Heidelberg Magyarország.